

RÄPO KÜLÄST

TÕRA RALF

Räpo küla om Rõugõ kihlkunna Võro vallan, Talliina–Tarto–Võro–Luhamaa suurõtii 262. kilomiitre pääl. Edimäst kõrda om Räpo küllä nimmat 1627. aastagal. Räpo nimme om kirja pant kujol *Reppu*, *Räppo* ja *Reppo*. Seo ilma ao Räpo küla om kokko pant katõst eräle olnust küläst – Räpo ni Rāpomõtsa küläst. Tan kirātükün taha ma kokko panda Räpo küla luku nii, nigu taad mäletedäs ja otsi vastussit küsümüisile:

- 1) Kuna ja kuis Räpo küla tekkü?
- 2) Miä om Räpo külä olnu ja kupallõ tuud mäletedäs?
- 3) Ku pallo elojoudu om Räpo küäl 21. aastagasaal?

Nailõ küsumüisile vastamisõs ma käve arhiivin ja tei suvõl ni sügüse intervjuid Räpo külä inemiisiga. Pallo inemise omma Räpo küllä tulnu küländ ilda aigo, päält 1990. aastit, näidega ma kõnõlõ-õs. Kokko tei 8 intervjuud inemiisiga vannusõn 20–86. Küsse sääntsit küsumüisi: Kas mõistat üldä, ku vana om Räpo külä? Kas mõistat üldä, ku vana om su talo ni majapidämine? Kas tiiät, mõistat, mäletät kõnõlda sõaaost?

Räpo külä sündumine

Inämbüisi om külä asotamisõ vai sündumise aigu rassõ paika panda. Vanõmbat aoluku võit uuri arkeoloogiliidsi lövvüside perrä. Om külli, miä tekkü ütest talost jagonõmisõga, a om ka võimalik variants, kon mitmõ talo maa panti kokko.¹ Viil om kerigukülli, kon elondus tegüsi kerigu ümbre.

17.–18. aastagasaal olli mõisa maiõ pääl mõisnigõ huunõ, kon elli talopuja. Oll' piirkundõ, kon nuu huunõ olli tihtsäpä ja kasvi ildampa külis. Arvada om Räpo külä saanu õkva niiviisi, selle et Räpo külä maa käve Vahtsõ-Kasaritsa mõisa maiõ ala.

Räppo Jaan

Tegeligult jo 19. aastagasaal lõpun sündü külä kõgõ kuulsamb miis Jaan Räppo (11.04.1880–14.04.1958).

Ummi opmiisiga joud' Räppo Sammuka algkoolist ja Võro liinakoolist Peterburi ülikuuli, kon lõpõť aoluu-keeletiidüskunna hummogumaa kiili ni Hiina filosoofia pääl. 1910. aastagal läts Räppo elämä Puula, kon võtt' naasõs Lõunõ-Ukrainast peri Anfissa

¹ Puss, F. 2018. Eesti külade ja talude ajaloo uurimisest. - Artikli Eesti Isikuloo Keskusõ portaalin Isik.ee: http://www.isik.ee/failid/Talu_ajaloo_yldektst.pdf

Hromõhhi. Ukrainan Räppo kuuli. Timä naanõ Anfissa Räppo pand' ukraina kiilde „Kalõvipuja“. Eestin, esieränis Võromaal, omma tunnõdu timä kuulsamba laulu „Haani miis“ ja „Katõ ilma veere pääl“. „Haani miis“ kand' edimält nimme „Kurb laul“, tuul oll' rohkõmb värse ku parhilla alalõ, ja kõnõl' hoobis Kasaritsa mehest, kiä arvada oll' Jaani hindä esä.²

Vabahussõda

Vabahussõast Räpo külän ei olõ pallõ teedä, a sõamehe, kiä sõast tagasi tulli, sai Räpo külän nelli hektääri maad, kohe nä sai uma talo tetä. Noid kutsuti vapsitalos vai sõduritalos. Mu vanaimä kõnõl', et vapsitalo olli popsitalo vai katõ hobõsõ talo. Ka maaga võisõ ette tulla, et es viä, oll' suunõ ja es saa põldu tetä.

Tõõnõ ilmasõda

Arkiivimatõrjaali Tõõsõ ilmasõa kotsilõ omma häätedü vai häänü. Kõik seo uurmisõ teedüs Tõõsõ ilmasõa kotsilõ om tulnu Räpo külä inemiisilt. Räpolt käve sõda üle 1944. aastaga põimukuu algusõn.

Marks Kevin, Riianiidü talo: „Mi löüdse tast Natsi-Saksamaa kruusi, kotkaga, tuu oll' hundamendi kivve vaihõlõ är käkit. Kuuri all oll' viil terve rida Molotovi kokteile. Eski puskaritegemise massin tull' vällä. Sääl nuka pääl lagunun majan ollõv miis kunagi naasõ är tapnu, löönü viglaga saina külge kinni. 20 aastakka ildampa tä saiõ vällä ja kolisi paar kilomiitret edesi Kütiorgo. Sinnä tä kuuli, löüti pliidiravva päält. Kõnõldas, et vöi-olla üts tönõ külämiis tä maaha lei, selle et tuu ollõv õkva pärast tuud hindä är poonu.“

² Tähismaa, I. 2014. Võrumaa sõber Ukraina. - Võrumaa Teataja, 11. märts: <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=vorumaateataja20140311.2.3>

Iida-Jaani talo peretütär Uibo Laine: „Meil oll’ musikaalnõ perekund, esä mänge viiolit ja mi mänge pilli, külarahvas käve kah mi poolõ kokko. Ku sakslanõ seen oll’, tulli saksa sõduri ja küsse, kas nä kah võinu tulla. Mi tandsõ üten sakslaisiga ja nä laulsõ meile. Ku vindläne sisse tull’, sõs üts ülembüs tull’ mu suurõmbit sõsarit käpmä, tõnõ oll’ päält 20, tõnõ nii 18-19. Mul imä karaś ligi ja rüüke: „Вон отсюда!“ Ja tähendä es midägi, et nä olli ülembä. Esä viil ütel’ imäle, et sa lasõt hindä är maaha tappa. Ülembüs lätś imä manu, ütel’: „Я майор!“ Imä lei jalaga vasta maad: „А я генерал! Вон отсюда!“ Imä es pelgä kah, ütel’, et tä saa-ai pelädä, tulõva tütärlatsilõ külge kässiga. Jah, sõda oll’ sõda. Jälle.“

Mõtsavele

Mõtsavelju oll’ Räpo külän ja tankandin veidü, teedä omma õnnõ ütsigu johtumisõ Sossi küläst, miä om Räpo naabrikülä.

1953. aastaga keväjä oll’ Richard Vähi takanotsit mõtsaveli. Om teedä, et 1953. aastagal käve kuus mõtsavelle Sossi (tuud aigu Kolõreino) külän. Om teedä, et Vähi rühmän oll’ katõsa miist, a kõik aig jäi üts liigõ valvama. Tuu õdak minti Sossi küllä kuvvõkõisi ja lasti säääl terve pere maaha – imä-esä ja neli last. Perreesä ollõv vereväs vai koputajas naanu. Urgõniidü talo perremiis Kalda Kalle ütel’: „Imäpuulnõ vanaimä kõnõl’, et Sossi külän elli sääne naanõ nigu Kõivu Olga. Olga oll’ postimiiś. Mõtsavele ollõv Olga vanõmba maaha lasknu, selle et nuu naksiva koputajis. Olga pässi esi är, tä ollõv lavva vai sängü ala lännü.“ A Uibo Laine tiid’ juttu tõisildõ: „Mõtsavele lätśi tarrõ sisse. Säääl oll’ viil võõras karus, a tälle ollõv üteld, et är peläku, sinnu mi putu-ui. Abielorahva kammandiva sängü pääle istma ja nää lasti sinnäsamma maaha. Näil latsi es olõ.“ Laine näkk ütte lahengut esi kah: „Mi olli katõkõisi kařan ja äkki joosi määndsegi mõtsavele läbi mii kařa, miilits ja kiä säääl olli, näil takan. Nä joudsõ mõtsa är, ku naaś igäväne rakin, maahalaskminõ ja tapminõ“. Vähi rühmä viimäne

punkri oll' Puutlipalun, Sossi külast nii 10 km.³ Puutlipalu lahengun 29. urbõkuu pääväl 1953 tapõti Vähi rühm maaha.

Üle Eesti olli teedä vele Ülo ja Aivar Voitka, kiä varjassi hinnäst aastil 1986–2000. 1999. aastaga talvõl lätš mu vanaimä Tõra Vaike Rapolõ maakodo, oll' pühäpäne päiv. Talvõl mii maakoton ei olõ ja lummõ kiäki ei luu, selle tundu Vaikele imelik, et muido tühä naabritalo mano lätt silmäga nätä jalgtii. Vanaimä kõlist' toolõ naabrilõ, kiä politseiga järgmäne päiv tuud asja kaema tull'. Ku nä peräle joudsõ, oll' pliit viil lämmi ni lavva pääl värski piimäpleki. Muidoki kiäki ei tiiä, a arvatas, et kutsmada külälise õks Voitka olli.

Räpo küla parhilla

21. aastagasaa algusõn om Räpo hajakülä. 2018. aastaga saisoga om Räpo külän 36 inemist: 15 vähämb ku 18-aastagadsõ, 14 tüüiälist ja 7 pensionäri. Mitmõ talo olõ-õi alalidsõ elokotussõ, a omma suvõ-

³ Pukkonen, M. 2011. Kohalike muutmine illegaalsiks oma kodus. - Artikli veebilehel Metsavennad.ee: <https://metsavennad.ee/misso/lugu>

kodo. Mitmõ vana talo omma maa päält kaonu.

Räpost om saanu kotus, kohe tulla, ku kõgõ ilma häti tahetas mant saia. Lähembä poodi, pendsujaama ja kooli omma Võro liina piire seen. Kuuli ja tüühü käüdäs Võrolõ.

Väikun, a kirivä aoluuga külän käü elo ka seo ilma aigu. Räpo külän om 1995. aastagast Räpo turismitalo, miä tegeles ka Jaan Rappo kultuuriperändi edendamisega. 2014. aastagal valõ publik konkursil Aastaga Puuehitüs 2014 umas lemmikus Kasetuka talo Kasetuka suvõmaja.⁴ Tuust suvõmajast om juttu olnu ka aokiřon Diivan ni Hetk.

Külän sündü ansambli Tankist. Tankisti nõnamiiš Marksi Kevin seleř: „Tankist sündü Räpo külän. Ma tei muusigaga algust jo väikun poisin, naksi rock’n’rolma ja vaugli vanõmbidõ kallal nika, ku nä mullõ basskitra osti. Edimädsen kuunsaaisun es mõista kiäki viil pilli mängi, naabripoiss osř hindäle trummi, veli ja viil ütš sõbõr mänge kitrat. Ma pläristi bassi ja rüükse uma 13-aastagadsõ helüga mikrofoni. Kuunsaais vaihtu mitmit kõrdu. Üteldäs kül, et Tankist om Võro bänd, a parhilla olõ ma ainukõnõ Võro poiss ja eski ma sündü Rakveren.“

„Räpol es olõ meil muu ilma *metaliga* määnestki sidet, mii tei kõik uma pääga. Edimädse põlvõ otsan tettü lintivõtmisõ omma õks jälle, lintivõtminõ oll’ kah paras komöödia. Metronoomist mi es tiia midägi, selle ei olõ trummi ja tõõsõ pilli ka üten rütmin. A aigupiten mi ehiti mõtsa mu trummilüüjä keldrihe uma stuudio. Edimäst kõrralikku plaati „Be Offended“ ei saa muiduki kvaliteedi poolõst vahtsõmba muusigaga võrrõlda, a tuud aigu oll’ stuudio õks suur samm edesi.“ Bändi tundas parhilla nimega Tanker.

⁴ Karja, I. 2014. Lihtsamast lihtsam Kasetuka suvemaja. - Artikli Delfi portaali rubriigin Moodne Kodu, 11. november: <https://moodnekodu.delfi.ee/news/sisustusjadesain/lihtsamast-lihtsam-kasetuka-suvemaja?id=70100375>